

Nr 135.

Av herr Larsson i Hedenäset m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till försökskostnadsbidrag.

I statsverkspropositionen, åttonde huvudtiteln, framlägges under punkt 227 förslag att för budgetåret 1954/55 skall anvisas till försökskostnadsbidrag till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola ett förslagsanslag av 140 000 kronor.

Ifrågavarande bidrag förutsättes därvid utgå i enlighet med beslut vid 1953 års riksdag med 15 respektive 22 kronor per elev å högstadiet i stads- respektive landsbygdsdistrikt, dock att försöksdistrikt i stad eller köping med särskilt omfattande glesbebyggelse må, efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, åtnjuta försökskostnadsbidrag med det högre av nämnda belopp.

Denna bestämmelse, med olika belopp för försökskostnadsbidraget till stads- och landsbygdsdistrikt, torde väl i första hand få ses som ett uttryck för att avståndskostnaderna bedömts vara av en dominerande betydelse i detta sammanhang. Det måste emellertid ifrågasättas, om icke — därest städer och köpingar med glesare bebyggelse än vad genomsnittligt är skall kunna erhålla ett förhöjt statsbidrag — i konsekvens härmed även landsbygdsdistrikt med utpräglad glesbebyggelse borde bli kompenserade för avståndskostnadernas inverkan på försöksverksamheten.

Uppenbart synes därjämte vara, att även om förekomsten av glesbebyggelse kraftigt inverkar på försökskostnadernas omfattning, det dock kan förekomma andra faktorer, som på ett betydande sätt inverkar i detta sammanhang. Så t. ex. torde det vara obestriddigt, att försökskostnaderna per elev räknat måste bli förhållandevis större i ett i fråga om inneväntantalet litet skoldistrikt än vad fallet blir i ett större sådant. I en kommun med svagt skatteunderlag och högt skattetryck måste därjämte gäldandet av rena försökskostnader via kommunal utdebitering bli ytterligt kännbart. Det framstår därför som angeläget, att dessa och liknande omständigheter kan beaktas vid fastställande av försökskostnadsbidragets storlek.

Att försöksdistriktens kostnader för försöksverksamhetens bedrivande är betydande torde vara obestriddigt. Att så är torde bl. a. framgå av de jämförande undersökningar härvidlag, som av skolöverstyrelsen företagits mellan å ena sidan kostnaderna för skolväsendet i försöksdistrikt och å andra sidan i utvalda jämförelsedistrikt. I »Redogörelse för försöksverksamheten med enhetsskola», införd i nr 1/53 av Aktuellt från skolöverstyrelsen, anföres bl. a. följande:

»Utvecklingstendensen framgår tydligt nog av det faktum, att den kommunala utdebiteringen per skattekrona till skolväsendet år 1946 var 36 öre lägre i försöksdistrikten än i jämförelsedistriktet, men att den år 1951 däremot var 40 öre högre i försöksdistrikten.»

Till detta konstaterande får knytas den omständigheten, att år 1951 intet av landets försöksdistrikt bedrev försöksverksamhet i 8:e eller 9:e klass. Den ökning av kommunernas kostnader för skolväsendet, som här redovisas, får därför i det väsentligaste noteras som rena försökskostnader och kan ej anses orsakad av utökningen av skolpliktstidens längd. Uppenbart är även, att betydande försökskostnader följer med en försöksverksamhet i de högre klasser, beträffande vilka försöksverksamheten år 1951 ej påbörjats.

Ehuru endast en kort tid förflutit sedan 1953 års beslut om försökskostnadsbidrag trätt i kraft, har det otvivelaktigt visat sig, att vissa försöksdistrikt erhåller otillräckliga statsbidrag i detta hänseende. Detta även med utgångspunkt från den begränsning av bidraget till att endast omfatta skoldistriktens rena försökskostnader, som var vägledande för riksdagens beslut i frågan, en princip som i detta sammanhang skall förbigås utan att för den skull accepteras. Som exempel på försökskostnadsbidragets otillräcklighet må anföras:

Hietaniemi skoldistrikt i Norrbottens län har i försökskostnadsbidrag för läsåren 1951/52—1953/54 erhållit 8 118 kronor. Under en motsvarande tid har emellertid i detta försöksdistrikt enbart kostnaden för lärares deltagande i olika kurser och konferenser i samband med försöksverksamheten orsakat detta distrikt en utgift å 7 985:19 kronor. På samma gång som detta otvivelaktigt är utlägg direkt förknippade med försöksverksamheten, må det väl även vara uppenbart, att skoldistriktet orsakats andra högst betydande utlägg i samband med försöksverksamheten.

Det vill synas för utformningen av den nya skolan vara angeläget, att försöksverksamhet kan bedrivas även inom sådana skoldistrikt, där avstånd, svagt skatteunderlag och andra omständigheter erbjuder svårigheter för den nya skolans genomförande. Endast genom en försöksverksamhet i sådana distrikt kan det vara möjligt att ernå erfarenheter, som kan ge den nya skolan en utformning, vilken kan göra den genomförbar i andra distrikt med liknande betingelser. Det är ur dessa synpunkter ett riksintresse, att den fortsatta försöksverksamheten i skoldistrikt med mera framträdande svårigheter möjliggöres och så långt som möjligt underlättas.

Vid 1953 års behandling av Kungl. Maj:ts förslag om försökskostnadsbidrag anförde statsutskottet, att några ytterligare bidragsformer utöver försökskostnadsbidraget ej borde skapas för speciella statsbidrag till försöksdistrikten. Det måste då vara desto mera angeläget att ernå en förstärkning av beslutat försökskostnadsbidrag, så att detta så långt möjligt kan fylla avsett ändamål. Detta bleve väl även möjligt, om Kungl. Maj:t

bemyndigades att, då särskilda skäl därtill föranleder, bevilja högre försökskostnadsbidrag jämväl till landsbygdsdistrikt.

Det kan måhända synas föreligga svårigheter att utan föregående utredning fastställa den övre gräns, med vilken sådant förhöjt försökskostnadsbidrag skall kunna utgå till landsbygdsdistrikt. Då emellertid till stad eller köping med glesbebyggelse kan medgivnas en höjning av försökskostnadsbidraget från 15 till 22 kronor, eller med närmare 50 %, torde väl en motsvarande möjlighet för landsbygdsdistriktens vidkommande ej vara obillig. Uppenbart är att även efter en sådan förstärkning av möjligheterna till försökskostnadsbidrag bleve det ändock otillräckligt i åtskilliga fall, men ändock skulle ett bättre statsbidrag möjliggöras i de fall detta är synnerligen påkallat.

Med stöd av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att försökskostnadsbidrag må utgå efter antalet elever på vederbörande försöksskolors högstadium vid läsårets början till distrikt i stad och köping med 15 kronor per elev och läsår och till annat distrikt med 22 kronor per elev och läsår, dock att till försöksdistrikt med särskilt omfattande glesbebyggelse, högt skattetryck eller andra speciella svårigheter må, efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, utgå försökskostnadsbidrag med upp till 22 kronor i stad eller köping och upp till 33 kronor i landsbygdsdistrikt per elev och år, samt

besluta att till Folkskolor m. m.: Försökskostnadsbidrag för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

Stockholm den 26 januari 1954.

Harald Larsson
i Hedenäset.

Hildur Ericsson,
Luleå.

Ivar Jansson,
Kalix.